

Jak dostat přes ucho . . .

Jan Frolík

Za více než čtyřicetiletou historii komunistické (a obávané) Státní bezpečnosti existuje pouze několik málo případů, kdy její příslušníci sehráli úlohu šašků v komedii, kterou sami zrežírovali. Na jeden z nich jsem upozornil již před časem. Šlo o hledání nacistických pokladů, údajně ukrytých na našem území na sklonku 2. světové války.¹ Tehdy příslušníci StB s vehemencí a neutuchajícím nadšením sehráli roli perfektních idiotů. Není ovšem bez zajímavosti, že zachovaný svazek dokumentující jejich veskrze marné (a podle mého přesvědčení i zbytečné) úsilí, totiž objektový svazek Úkryty, se po zpřístupnění archivů bývalé StB stal předmětem mimořádného badatelského zájmu. Jak je zřejmé, zapálení a nesoulní jedinci se mezi námi vyskytují dodnes.

V této glose hodlám věnovat pozornost jiným vydařeným kiksům, jichž se Státní bezpečnost dopustila. K prvnímu došlo již v roce 1951, i když jeho počátky musíme hledat v prosinci roku 1950. Tehdy v rámci příprav na „kontrarozvědnou ochranu“ Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech (13. – 30. 6. 1951) tehdejší karlovarské velitelství StB začalo s předvídavým předstihem vytipovávat hotely určené k ubytování zahraničních návštěvníků festivalu (tehdy šlo přirozeně pouze o pokrokové filmové umělce), aby do jejich pokojů mohla být nainstalována odposlechová technika. Tak došlo i na hotel Moskva (dříve i dnes opět Pupp). K ubytování zahraničních hostů bylo vyhrazeno třetí patro hotelu, ve kterém bylo vybráno osm pokojů, nejvhodnějších z technického hlediska.² V lednu 1951 zde pak byla odposlechová aparatura namontována.³ Akci řídil zástupce krajského velitele poručík Josef Dostal.⁴ Pak se však stalo něco, s čím nikdo nepočítal. „Napíchnuté“ pokoje se zalíbily

1 Srov. FROLÍK Jan, *Akce Kostel aneb kterak Státní bezpečnost ve svatém Vavřínečku poklad hledala a co nakonec našla*, In: *Dějiny a současnost*, č. 4/1995.

2 Srov. Archiv Ministerstva vnitra (dále jen AMV) Praha, f. 310/50/7, Výpověď Josefa Růžičky z 18. 9. 1951.

3 Tamtéž.

4 Josef Dostal (1916–2004; major) patří mezi osoby, jež média (často nepřesně) popisují jako typického příslušníka StB, přesně ve stylu komunistické hymny „my ničím nejsme, budme vším“. Původně pekařský dělník, za války totálně nasazený ve Škodovce, od května 1945 člen Revolučních gard, odkud v červnu 1945 přešel k SNB. V květnu 1945 se stal také členem KSČ. Po krátkém výcviku byl v r. 1948 převelen k tehdejší Oblastní úřadovně StB v Karlových Varech (od 1. 1. 1949 Krajské velitelství StB); zde krátce (jako velitel 1. oddělení) působil jako zástupce krajského velitele. V letech 1952–53 byl zařazen u oddělení StB Správy MV Jáchymov, poté se vrátil do Karlových Varů jako náčelník 3. oddělení. Po zániku Karlovarského kraje byl v dubnu 1960 jmenován náčelníkem okresního oddělení MV v Karlových Varech. V roce 1964 byl z této funkce odvolán (pro bližší nespecifikované „nedostatky v řízení“ a také špatný zdravotní stav) a přeložen do školy MV (v Ostrově nad Ohří, později ve Vykmánově). Do výkonných funkcí se již nevrátil, byl

i členům sovětské delegace, kteří se v některých z nich rozhodli ubytovat, prý proto, že v nich bydleli již o rok dříve a byli s nimi velmi spokojeni.⁵

Jak vyplynulo z pozdějšího vyšetřování vzniklého skandálu, ve čtyřech pokojích se ubytovali hosté z nejmilejších. V pokoji č. 354 se totiž na vlastní žádost ubytoval soudruh Lebeděv, pokoje č. 355, 356 a 357 byly z hlediska StB bez problémů, protože v nich byli ubytováni hosté z „kapitalistického západu“, ale v pokoji č. 358 bydlela soudružka Sucharevská a v pokojích č. 360 a 361 soudruh Semenov (zřejmě vedoucí sovětské delegace).⁶

Je jasné, že inspekční důstojníci, kteří tuto záležitost vyšetřovali, nakonec viníka najít museli – a také našli. Stal se jím velitel akce a zástupce krajského velitele Karla Kryla Josef Dostal. Ten se také v plném rozsahu doznal: „*je mi známo, že s. velitel vydal přísný zákaz provádění odposlechů, kde byly ubytováni sověštití hosté*“, vypověděl do protokolu.⁷ Projevil i patřičnou lítost, když svůj poklesek dále hodnotil: „*jsem si plně vědom své viny a prohlašuji, že jsem nikdy neměl úmysl, aby [správně zřejmě abych – J. F.] státobezpečnostní práci v nových formách, které nás učí sověštití lidé, obracel proti nim.*“⁸

Trest pro Josefa Dostala byl poměrně tvrdý: dvacet dnů prostého vězení s odůvodněním „*protože svým nezodpovědným jednáním dopustil, aby operativní technika byla zneužita proti hostům čs. vlády*“.⁹

Druhého obdobného přehmatu se Státní bezpečnost dopustila již o pár let později. V roce 1959 totiž II. správa Ministerstva vnitra zahájila celostátní akci Cesta, jejímž smyslem bylo identifikovat všechny hotely v tehdejší Československu, v nichž „*přes- pávali vojenštití přidělcenci kapitalistických států*“; v nich pak bylo instalováno odposle-

penzionován v dubnu 1971. Přestože odešel do starobního důchodu především ze zdravotních důvodů, léčebná moc karlovských zříděl je zjevně záračná: dokázal si užívat důchodu po delší dobu, než se jistě podaří řadě z nás. Na závěr ještě poznámku: ve své době to byl v Karlových Varech vlivný člověk – kromě funkce náčelníka OO MV byl též členem OV KSČ.

5 AMV Praha, f. 310/50/7, Výpověď stržm. Ladislava Lautekrance z 15. 9. 1951 (odpovídal za provoz odposlechových zařízení).

6 Tamtéž. Souhrnné hlášení velitele 4. sektoru (zpravodajská technika) Karla Smíška zástupci velitele StB Prchalovi 14. 9. 1951. Vyplyvá z něho ovšem, že výpověď J. Růžičky, uváděná v pozn. 2, podle které z osmi pokojů byl odposlech nainstalován ve čtyřech, nebyla přesná. Ve skutečnosti jich bylo sedm. Smíšek také dodává, že cívky se záznamy odposlechů byly odeslány do Prahy, kde však byla nalezena pouze jedna (s hovorem v dánštině). Údajně tomu tak bylo proto, že „*hovor z cívky byl prý ihned smazán, takže není možné zjistit, co bylo na cívkách nahráno*“. Z příložených svodek č. 2–8 lze však zjistit, že ve dnech 20. – 28. 6. 1951 byl odposlech zapnut i v pokoji č. 354 a že tedy StB odposlouchávala i soudruha Lebeděva. Je ovšem také možné, že na cívkách s odposlechy z pokoje č. 354 bylo zachyceno opravdu pouze ticho. Soudruh Lebeděv byl jistě ostřílený matador sovětského režimu a že je jeho pokoj odposloucháván, nejspíše předpokládal (byl na to z domova zvyklý). Případně možná v tichosti zaznamenával obsah hovorů, které vedl s cizinci, na předtištěné formuláře. Jeden takový (ovšem až z roku 1974) se v Archivu Ministerstva vnitra ostatně zachoval. Srov. AMV Praha, f. A 2/5, i. j. 521, Materiály o návštěvě delegace FMV v SSSR ve dnech 27. – 31. 5. 1974.

7 AMV Praha, f. 310/50/7, Výpověď Josefa Dostala z 15. 9. 1951.

8 Tamtéž.

9 Srov. rozkaz velitele Velitelství StB č. 102 z 24. 10. 1951. AMV Praha, Sbírká rozkazů velitele velitelství StB a náčelníka HS StB. – Dostalovo provinění bylo zjevně považováno za velmi vážné, protože nebylo (jak bylo jinak celkem běžné), později anulováno, nýbrž uvedený rozkaz zůstal v jeho personálním spisu založen dodnes.

chové zařízení a zařízení „pro vizuální pozorování“.¹⁰ Tak došlo i na (tehdy) nejlepší hotel v Bánské Bystrici Národní dům.¹¹ Bohužel tento hotel nenavštěvovali pouze vojenští přidělenci „kapitalistický států“, nýbrž i jiní (a vlivní) hosté: „do jedné takové místnosti chodil i vedoucí tajemník krajského výboru KSČ [správně KSS – J. F.] ještě s dalšími významnými funkcionáři ve svém volném čase.“¹² A na světě byl další skandál. Následovalo šetření Inspekce ministra vnitra i příslušné stranické komise. Náčelník krajské správy Ministerstva vnitra Ján Pobeha¹³ byl odvolán z funkce a pro všechny případy byly prověřeny i stranické ubytovny v letovisku Sliač.¹⁴ Stranické orgány se však rozhodly i pro systémové řešení, které mělo jednou provždy obdobné případy vyloučit. „To byl důvod k první úpravě směrnice o operativní technice, respek-

10 Srov. AMV Praha, f. A 2/5, i. j. 605, Informace o operativní technice, nedatováno, jejímž autorem je Jan Bokr. Ze skutečnosti, že k informaci je připojeno i stanovisko Jaroslava Klímy z 18. 3. 1975 a z textu samotného plyne, že uvedená informace vznikla jako reakce na osobní rozhovor Jana Bokra s ministrem 25. 2. 1975 a také jako doplnění zatím nenalezené informace z 14. 2. 1975, domnívám se, že tento text lze datovat do první poloviny března 1975, nejspíše na samotný jeho počátek. – Jan Bokr (* 1926; plukovník): ve službách MV od června 1945, prakticky celou služební kariéru u útvarů zpravodajské techniky. K 1. 1. 1953 zařazen na tzv. technický ústav (výzkumný ústav zpravodajské techniky), od téhož roku zástupce náčelníka Správy zpravodajské techniky (IX. správa), 1959–60 na škole KGB v Moskvě. 1962–červenec 1968 náčelník IX. (později VI.) správy, poté zařazen k analytickému odboru správy; 1969 náčelník odboru, 1970 zástupce náčelníka správy. Od září 1975 v činných zálohách jako představitel FMV v Sofii. Do důchodu odešel koncem května 1981. Není vyloučeno, že pobyt v Sofii byl pouze „návratem na místo činu“. Počátkem 50. let totiž odpovědní činitelé západních zemí ohodnotili Bulharsko (vzhledem k úrovni jeho řemeslníků) jako relativně bezpečnou zemi a své ambasády v Sofii zajistili jen velmi chabě. Bulhaři si ovšem vyžádali pomoc Československa: do Sofie přijela skupina čs. zámkových specialistů, kteří nejenom naučili bulharské „kolegy“ jak na to, ale přímo se účastnili i některých „ostrých“ akcí. Zda mezi nimi byl i (tehdy) mladičká Jan Bokr, se mi zjistit nepodařilo. Sluší se podotknout, že čs. zámkový specialista patřili mezi obdobnými odborníky ze zemí dřívějšího východního bloku bezkonkurenčně k absolutní špičce. Inu „zlaté české ručičky“ – máme-li ovšem v tomto případě být na co pyšní. – Jaroslav Klíma (1921–2003; plukovník): od června 1945 ve službách MV, od července t. r. člen KSČ. 1950–52 u Krajského velitelství StB v Praze, poté v Karlových Varech jako náčelník sekretariátu krajského velitelství. V téže roce opět v Praze (zástupce náčelníka sekretariátu), k 1. 1. 1953 převelen zpět do Karlových Varů (náčelník krajské správy StB). 1955–56 tajemník hlavního výboru útvarové organizace KSČ, 1956–57 na škole KGB v Moskvě. 1958–61 zástupce náčelníka Krajské správy MV v Praze, 1961–62 zástupce náčelníka rozvědky (I. správa). V říjnu 1962 se stal náměstkem ministra vnitra a v březnu 1966 navíc i náčelníkem Hlavní správy StB. Z této funkce byl odvolán k 31. 5. 1968 jako naprosto nepřijatelný člověk pro ministra J. Pavla. V prosinci 1968 jej však již opět nalézáme v analytickém odboru II. správy, poté se stal představitel FMV v NDR, v r. 1972 přešel na odbor mezinárodních styků, poté obrany, sekretariát FMV a kancelář FMV. Penzionován v dubnu 1974. 20. 8. 1968 sehrál klíčovou roli při paralyzaci MV a aktivně (v těsné součinnosti s Aloisem Indrou) připravoval okupaci Československa. To ovšem netušil, že tento jeho „hvězdný den“ mu bude později osudný. O čtrnáctiletí později se také stal dnem jeho smrti.

11 Koncem srpna se každoročně konaly v Bánské Bystrici pompézní oslavy Slovenského národního povstání. Diplomatický protokol vyžadoval, aby se jich účastnili i vojenští přidělenci USA, Velké Británie a Francie.

12 Srov. AMV Praha, f. A 2/5, i. j. 605, Informace o operativní technice. Citovaný pramen nám bohužel nic neprozrazuje o pohlaví hostů soudruha krajského tajemníka, byť by to jistě bez zajímavosti nebylo.

13 Ján Pobeha (* 1922; plukovník, JUDr.) nastoupil na MV v říjnu 1946, původně k pořádkové policii v Žilině, v únoru 1950 byl přemístěn ke krajskému velitelství StB tamtéž (od 1. 1. 1953 zástupce náčelníka II. odboru). 1954–55 studoval na škole KGB v Moskvě. V dubnu 1955 byl jmenován náčelníkem Krajské správy MV v Bánské Bystrici, z této funkce byl po popsáném přehmatu odvolán 1. 4. 1960 a stal se zástupcem náčelníka pro operativu. Ovšem již k 31. 7. 1960 se stal náčelníkem I. (rozvědného) odboru správy v Košicích – a tím byl také vyňat z nomenklatury slovenské komunistické strany. V r. 1960 byl jmenován do funkce náčelníka odboru I. správy MV, o čtyři roky později se vrátil do Košic jako náčelník rozvědného odboru, odkud byl v říjnu 1968 povolán do Prahy a stal se náčelníkem správy pro úsek StB Slovenské správy MV (zárodku budoucího slovenského ministerstva vnitra). V r. 1969 krátce působil jako náčelník Hlavní správy StB MV SSR, 1969–74 byl 1. zástupcem náčelníka I. správy. K 1. 8. 1974 se stal náčelníkem krajské správy v Bratislavě, v květnu 1981 náčelníkem 4. fakulty VŠ SNB, kterou vedl až do odchodu do důchodu v lednu 1987.

14 AMV Praha, f. A 2/5, i. j. 605; doplněno je pouze jméno krajského náčelníka, jehož Bokr výslovně nejmeneje.

*tive k jejímu doplnění v tom smyslu, že nelze používat techniku proti nomenklатурním kádřům, schvalovaným ÚV KSČ, KV a OV KSČ.*¹⁵

Obdobně skončila i jiná akce II. správy z let 1959–1961. Na základě jejího zadání nasadila správa operativní techniky v akci Slepec 1–7 proti Jiřímu Pelikánovi, Jaroslavu Hejzlarovi, Ladislavu Lisovi, Klementu Lukešovi a dalším rovněž operativní techniku a setkala s obdobným razantním negativním ohlasem. Protože šlo o podezření ze styků s jugoslávskou rozvědkou a do případu byl zapojen (prostřednictvím osobních vztahů s „objekty“ akce) i tehdejší tajemník ÚV KSČ Slavík, komunistická strana zasáhla velmi razantně. *„I v tomto případě šlo o nomenklатурní kádry ÚV KSČ. Z rozhodnutí ÚV KSČ byla akce zrušena, technika demontována a všechny případy řešeny stranicky, odvoláním z funkce a přeřazením na jinou funkci.*¹⁶

15 Tamtéž, Bokr se zde nejspíše vyjadřuje příliš povšechně. Uvedená omezení se nepochybně vztahovala i na nomenklатурní kádry KSS.

16 Tamtéž.